

„Paměť holokaustu má i ženskou tvář,“ říká historička Plachá

27.1.2026 - Petra Jungwirthová | Ústav pro studium totalitních režimů ČR

Mezinárodní den památky obětí holokaustu, není jen připomínkou historického data, ale výzvou k porozumění lidským osudům, které se za dějinami skrývají. Historička Pavla Plachá v rozhovoru upozorňuje na často opomíjenou ženskou zkušenost holokaustu a připomíná konkrétní jména žen a dívek, jejichž příběhy by neměly zmizet v anonymitě minulosti.

Sedmadvacátý leden je mezinárodním Dnem památky obětí holokaustu. Co pro vás osobně toto datum znamená?

Sedmadvacátý leden vnímám jako okamžik zastavení. Jako historička se běžně pohybuji v archivech, zabývám se dokumenty a vzpomínkami, ale tento den má jinou kvalitu. Připomíná osvobození Auschwitz-Birkenau, místa, které se stalo symbolem průmyslově organizované vraždy. Zároveň mi ale připomíná konkrétní lidi – jednotlivé ženy, muže a děti, jejichž životy byly násilně přerušeny. Nejde jen o historii, ale o paměť, která nás zavazuje i dnes.

Ve vašem výzkumu se dlouhodobě věnujete moderním dějinám. Proč je podle vás důležité mluvit o ženách - obětech holokaustu zvlášť?

Ženská zkušenost holokaustu byla po dlouhou dobu upozaděná. Přitom ženy čelily nejen stejnému pronásledování jako muži, ale i specifickým formám násilí – od nucených sterilizací přes sexuální zneužívání až po systematické rozdělování rodin. Mnohé ženy se zároveň snažily udržet rodinné vazby, staraly se o děti nebo nemocné a vytvářely formy solidarity, které byly v extrémních podmínkách otázkou přežití. Když čteme jejich deníky nebo poválečné výpovědi, vidíme holokaust v jeho každodennosti – v hladu, strachu, ale i v drobných gestech odporu.

„V době, kdy znovu vidíme projevy antisemitismu, relativizaci nacistických zločinů nebo snahy zpochybňovat historická fakta, je připomínání těchto osudů mimořádně důležité.“

Můžete uvést konkrétní ženské osudy z českého prostředí, které považujete za důležité připomínat?

Jedním z nejsilnějších svědectví je bezpochyby deník Helgy Hoškové-Weissové, která si jako dítě zaznamenávala svůj život v Terezíně a později i v Osvětimi. Její kresby a zápisky jsou dnes jedním z nejceněnějších pramenů k dětskému prožívání holokaustu. Zmínila bych, že ženy nebyly pouze pasivními oběťmi, ale mnohé se nacistickému režimu postavily, jako třeba Květa Mejdrická, která působila v ilegální komunistické organizaci Svoboda. Do stejné skupiny patřila Marie Deimlová, později provdaná Chaloupecká, která později odmítla nastoupit do transportu a než byla dopadena, ukrývala se v Praze. Neměli bychom zapomínat ani na Růženu Danielovou, Romku z jihomoravských Mutěnic, která v tzv. cikánském táboře v Auschwitz-Birkenau přišla o všech šest svých dětí a manžela. Důležitou roli sehrály i ženy, které se rozhodly veřejně angažovat, připomínat a varovat před holokaustem. Například Dagmar Lieblová, spoluzakladatelka a předsedkyně Terezínské iniciativy, která se od 90. let velmi aktivně věnovala připomínání holokaustu a vzdělávání mladé

generace.

Jakou roli hraje podle vás paměť holokaustu v současné společnosti?

Paměť není jen připomínkou minulosti, ale nástrojem porozumění přítomnosti. Holocaust nezačal plynovými komorami – začal slovy, zákony, vylučováním a postupnou normalizací nenávisti. V době, kdy znovu vidíme projevy antisemitismu, relativizaci nacistických zločinů nebo snahy zpochybňovat historická fakta, je připomínání těchto osudů mimořádně důležité. Ženské příběhy nám navíc ukazují, že dějiny nejsou abstraktní. Jsou o vztazích, odpovědnosti, o volbách, které lidé činí i v extrémních situacích.

Co by si podle vás měl člověk odnést z 27. ledna?

Především vědomí, že paměť není samozřejmost. Musí se aktivně udržovat a předávat. A také to, že za každým číslem stojí konkrétní lidský život. Často ženský život – matky, dcery, sestry – jejichž jména bychom neměli nechat zmizet v anonymitě dějin.

Děkujeme za rozhovor.

AUTOR: PETRA JUNGWIRTHOVÁ

FOTO: ÚSTR / MARTIN VACEK a WIKIPEDIA COMMONS

Související:

- Článek Připomínáme si Mezinárodní den památky obětí holokaustu na webu ÚSTR

<https://www.ustrcr.cz/pamet-holokaustu-ma-i-zenskou-tvar>